

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2011 m. vasario 18 d. *

Vytauto Didžiojo karo muziejus mini 90-metį

Vienas seniausių Lietuvos muziejų buvo pradėtas kurti dar tebevykstant Neprikalaušomybės kovoms. 1919 metų gruodžio 15 dienos įsakymu Lietuvos kariuomenei Nr. 205 šis darbas buvo pavestas istorijos paminklų rinkimo žinovui gydytojui pulkininkui Vladui Nagevičiu. Tačiau ką nors reikšmingesnio nuveikti tada nespēta – sutrukė prasidėjus žūtbūtinės kovos su lenkais.

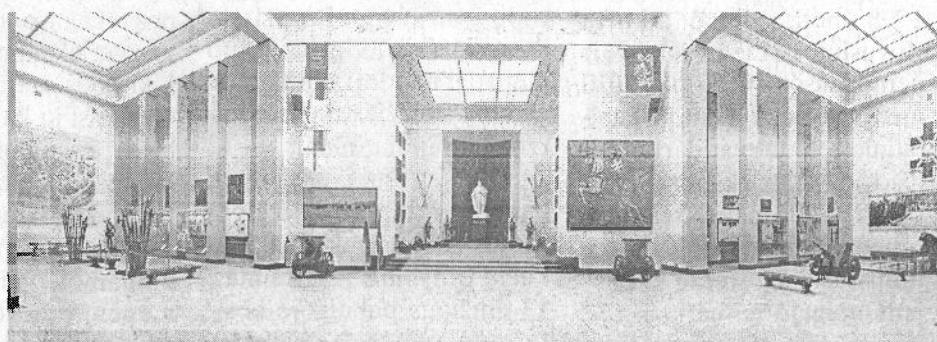
Realiai muziejus buvo pradėtas kurti 1921 metų sausio 22 dieną. Tą dieną pasirašytas įsakymas kariuomenei Nr. 17 skelbė, jog „kuriamas Karo muziejus turi prakilnį ir garbingą tikslą – pagaminti būsiančiomis kartomis amžiną paminklą to, kaip Lietuva, per amžius prieš varginta, numetė vergijos pančius ir su ginklu rankose, per skausmus ir kovas pasiekė neprikalaušomybę“. Muziejui buvo skirta sena rusų cerkvė ir buvęs 111-ojo Dono pěstininkų pulko maniežas.

Kuriant muziejų iškilo nemažai sunkumų. Kadangi trūko eksponatų, buvo kreiptasi į kariuomenę ir visuomenę. Kariuomenės dalij suvažiavime buvo pabrėžta, kad atrenkant eksponatus turi būti prisiminti visi svarbesni atsitikimai pulke ar dalyje ir kiekvieno karininko bei kareivio nuopelnai Tėvynėi. Visuomenės buvo prašoma „atnešti į kuriamą muziejų ką turintys padovanot, o jei ne, tai padaryti tų eksponatų kopijas“.

Pirmieji eksponatai, gauti iš pulkų, buvo Neprikalaušomybės kovų trofējai: 1919 metų gruodį iš bermontinių atimtos rusiška ir vokiška patrankos, iš lenkų – prancūziška patranka „Jadzé“, trofējinis austriškas karabinas, amerikinis „Winchester“ sistemos šautuvas. Iš šių ir kitų eksponatų per 24 dienas buvo pa-

rengta pirmoji ekspozicija. 1921 metų vasario 16 dieną muziejus buvo iškilmingai atidarytas. Jį atidarė prezidentas A. Stulginskis, pašventino kanauninkas J. Tuomas-Vaižgantas. Iškilmėse dalyvavo daug svečių: Latvijos Steigiamojo Seimo delegacija, Kaune rezidavusių estų, italių, anglų misijų atstovai, Lietuvos Steigiamojo Seimo,

įvertintas – 1924 metais žemės ūkio ir pramonės parodoje apdovanotas aukso medaliu. 1927 metų gegužės 15 dieną, minint Steigiamojo Seimo metines, sodelyje buvo pastatyti Simono Daukanto ir dr. Vinco Kudirkos biustai, o 1928-aisiais, Lietuvos Neprikalaušomybės dešimtmečio proga, iškilo Laisvės statula.

Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejus Didžioji salė

Vyriausybės nariai, visų ginklų rūsių kariuomenės, Kauno visuomenės atstovai. Tarpukario Lietuvos prezidentai po inauguracijos pirmiausia apsilankydavo Karo muziejuje, tuo visuomenėi pademonstruodami savo vertėbes, pagarbą valstybės istorijai ir Neprikalaušomybės gynėjams.

Muziejus buvo kuriamas kartu su sodeliu ir turėjo sudaryti visumą, atspindinčią Lietuvos valstybingumo idėjos įgyvendinimą ir kovas dėl jos. Pirmuoju simboliu tapo paminklas „Žuvusiems už Lietuvos laisvę“, atidengtas 1921 metų spalio 16 dieną. 1922 metais Amerikos lietuvių padovanajo Laisvės varpą, kuris buvo pakabintas muziejaus bokšte (iškilmingomis progomis jis skamba ir dabar). Nutarus bokšte įrengti karilioną, buvo įkelti dar devyni varpai. Muziejaus sodelyje buvo pasodinta 1000 rožių krūmų. 1923-iaisiais pastatytas dr. J. Basanavičiaus biustas ir įrengtas fontanas su „dievaičio kaukelio“ skulptūra. Tų pačių metų birželį buvo pradėtos vėliavos pakėlimo ir nuleidimo ceremonijos, skirtos pagerbti žuvusiuosius už Lietuvos laisvę, kurias atlikda karo invalidai.

Generolo leitenanto Vlado Nagevičiaus puoselėjamas Karo muziejaus sodelis buvo

1930-aisiais, minint Vytauto Didžiojo mirties 500-ąsias metines, buvo pašventintas naujojo Karo muziejaus pastato kertinis akmuo, muziejui suteiktas Vytauto Didžiojo vardas. Tų pačių metų spalio 9-ają, minint Vilniaus užgrobimo 10-metį ir 1920 metų spalio 7 dienos Suvalkų sutarties slaužymo faktą, sodelyje pastatytas „Juodasis paminklas“. 1934 metais prie paminklo „Žuvusiems už Lietuvos laisvę“ buvo perlaidoti kovose su bolševikais žuvusio Nežinomo kareivio palaikai.

Naujasis muziejaus pastatas ir ekspozicija buvo atidaryti 1936 metų vasario 16 dieną. Už nuopelnus organizuojant muziejaus darbą brigados generolas Vladas Nagevičius buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo 2-ojo laipsnio ordinu.

1936–1940 metais muziejuje toliau kaupė vertingus eksponatus, surinktus ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Gražėjo ir ekspozicijos, ir Karo muziejaus sodelis. 1937 metų rugsėjo 8 dieną muziejaus bokšte buvo pašventinti trisdešimt penki Kovų varpai, 1938 metais pastatyti Povilo Lukšio, Antano Juozapavičiaus, generolo Silvestro Žukausko ir Vlado Putvinškio biustai.

(keliamas į 2 psl.)

Nuoširdi kartų akistata

Vasario 12 dieną Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) salėje įvyko Lietuvos Neprikalaušomybės atkūrimo dienos minėjimas, kurį surengė TS-LKD Politinių kalinių ir tremtinių frakcijos (PKTF) Kauno skyriaus ir LPKTS Kauno filialo nariai. Ši kartą svarbios datos paminėjimas įvyko ne pagal daugelį metų nusistovėjusį protokolą, o nuoširdžioje skirtinę kartą bendravimo aplinkoje. Pas buvusius Laisvės kovų dalyvius, politinius kalinius bei tremtinius, tarp kurių buvo ir Seimo nariai V.V. Margevičienė, prof. A. Dumčius, su turininga menine programa atvyko Kauno

„Vyturio“ katalikiškosios vidurinės mokyklos direktori Aleksandra Bancevičienė paragino čia susirinkusiuosius ir patyrusiuosius stalinių represijų išbandymus užrašyti ir palikti savo prisiminimus ateinančioms kartoms. Šiuolaikinis informacijai imlus jaunimas pajėgus suprasti skaudžią savo prosenelių, senelių, tévų praeitį. Šios mokyklos 6–11 klasės moksleiviai paruošė ir mokyklos administracijos pastangomis buvo išleistas 2011 metų kalendorius, kuriame kiekvieno mėnesio puslapis papuoštas vaikų kūrybos paveikslėliais ir jų sukurtomis maldelemis. Direktorių perskaitė vasario mėnesio maldele:

„Garbinkime Dievą, šlovinkime Dievą, darykime gerus darbus, saugokime artimą, mylėkime vieni kitus, nes be meilės pasauly bus niūrus“.

Tą popietę buvo prisimintas Veiverių „Skausmo kalnelis“, kuriame palaidoti 75 žuvusių partizanų palaikai. Tarp jų šiame kalnelyje 1947 metų rugsėjo 24 dieną atgulė žuvęs kunigas, Tauro apygardos partizanų kapelionas Justininas Lelešius. Kunigas, matydamas nelygioje kovoje senkančias partizanų jėgas, savo dienoraštyje kreipėsi į būsimas kartas: „Praslinkus kiek laiko, jūsų, gyvujų, širdys bus kupinos džiaugsmo, juokas netilps lūpose ir džiugins jūsų ausis švelniausi muzikos garsai. Jūs užmirsite mus, bet mes, žūstantieji, prašome: mylėkite tévynę, kaip mes mylėjome. Neapvilkite mūsų.“

Ar praėjus daugeliui metų mes gebame suprasti jūs aukos kainą ir savo pilietinė atsakomybę? Monsinoras teigė, kad reikia mokyti istorijos, pasitelkus krikščioniškojo tikėjimo tiesas.

LPKTS atsakingojo sekretori Ona Tamošaitienė už nuoširdžiai parengtą programą „Vyturio“ katalikiškosios vidurinės mokyklos bendruomenėi įteikė LPKTS padéką, o visus moksleivius ir mokytojus apdovanojo atminimo dovanėlėmis.

Vytautas GULIOKAS

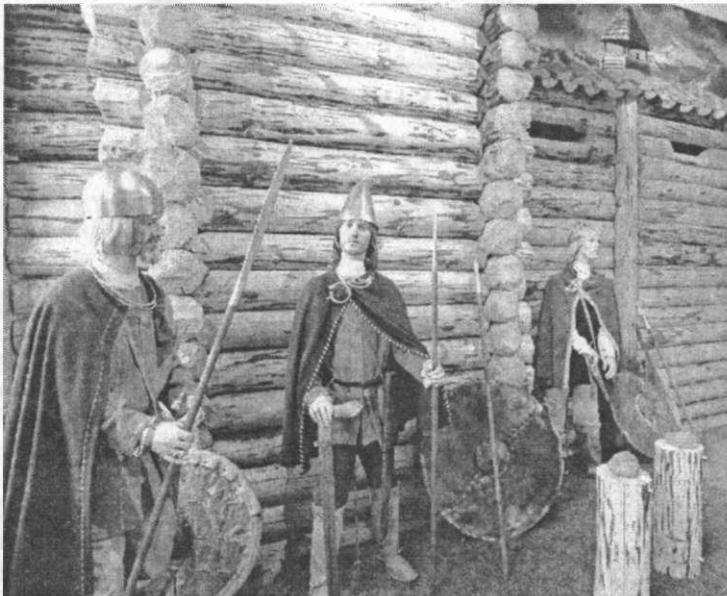
Vytauto Didžiojo karo muziejus mini 90-metį

(atkelta iš 1 psl.)

Muziejuje atidaryta Žuvusiuju už Lietuvos laisvę ir neprieklausomybė kripta, kurioje aukso raidėmis įrašytos Neprieklausomybės kovose žuvusių karininkų, puskarininkų, karių, šaulių ir partizanų vardai ir pavardės. 1939 metais Karo muziejaus sodelyje pastatyti Martyno Jančaus ir Petro Vileišio biustai. Visos valstybinės šventės būdavo švenčiamos sodelyje, o iškilmingi minėjimai vykdavo muziejuje.

1940 metų sovietų okupacija pakeitė ne tik Lietuvą, bet ir Karo muziejų. 1940 m. liepos 25 dieną muziejus neteko Vytauto Didžiojo vardo ir buvo pavadintas Kariškai istoriniu. Nacių okupacijos metais senasis pavadinimas buvo grąžintas, tačiau antrosios sovietų okupacijos metais muziejus vėl buvo pavadintas Kariškai istoriniu, nuo 1956-ųjų – Kauno valstybiniu istorijos muziejumi. Muziejus neteko ir nemažai tarpukarių surinktų eksponatų: kariuomenės pulkų vėliavų, albumų, nuotraukų ir kt., buvo priverstas propaguoti svetimą ideologiją. Pasikeitė ir sodelis: Laisvės statulos vietoje buvo pastatytas Vinco Mečkičiaus-Kapsuko, Nežinomo kareivio palaidojimo vietoje – Felikso Dzeržinskio biustas.

Lietuvos Atgimimas tapo ir Karo muziejaus atgimimu. 1988-aisiais muziejuje buvo surengta paroda, skirta Tautinės olimpiados 50-mečiui, 1989 metų rugpjūčio 23-ąją atidaryta paroda, skirta Ribentropo-Molotovo pakto 50-mečiui. 1990 metų sausio 29 dieną muziejui buvo grąžintas Vytauto Didžiojo var-

Naujosios muziejaus ekspozicijos fragmentas

das, surengtos parodos „Lietuviai tremtyje“, „Iš Lietuvos kariuomenės istorijos“, „Steigiamasis Seimas 1920–1922 m.“ Muziejaus darbuotojų deka susigrąžinta ir dalis eksponatų, sovietų okupacijos metais išvežtų į Vidaus reikalų ministerijos archyvus. Muziejus praturtėjo ir Lietuvos žmonių per visas okupacijas išsaugotomis ir padovanotomis relikvijomis: tarpukario karininkų ir kareivių, valstybės veikėjų, diplomatų asmeniniais daiktais, apdovanojimais ir dokumentais. Muziejaus rinkiniuose kauptami Lietuvoje ir kitose šalyse pagaminti ginklai, šaudmenys, amunicija, karinė technika, uniformos ir jų dailys, archeologiniai radiniai, istorijos, dailės, fotografijos, karinės literatūros, faleristikos ir kiti eksponatai. Atkurtas ir muziejaus sodelis. 1989 metų vasario 16 dieną buvo atstatyta Laisvės skulptūra, 1990-aisiais – paminklas „Žuvusiems už Lietuvos laisvę“ ir perlaidotas Nežinomas

kareivis, žuvęs kovose su lenkais. Vėliau atkurti ir kiti sodelyje stovėjė paminklai. 1998 metais buvo atkurtą Žuvusiuju už Lietuvos laisvę ir neprieklausomybė kripta. 2010 metų vasario 11 dieną po kapitalinio remonto atidaryta Didžiosios salės ekspozicija.

Nuo 2006 metų Krašto apsaugos ministerija iš Kultūros ministerijos perėmė muziejus steigėjo teises.

Sukakties proga – dvi naujos ekspozicijos

Vasario 15 d. minėdamas 90-metį Vytauto Didžiojo karo muziejus pristatė dvi naujas ekspozicijas, bylojančias apie Lietuvos karybos istoriją nuo seniausių laikų iki 17 amžiaus.

Ekspozicija „Karyba priešistoriniu laikotarpiu“ – akmens amžiaus akmeniniais kovos kirviai, titnaginiai ietigaliai, titnaginių strėlių antgaliai, kauliniai durklai ir neolito pabaigos Žemaitiš-

Ekspozicijos dalis 1935–1940 m.

kės 1-osios gyvenvietės gynimino įtvirtinimo maketas. Bronzos amžiaus karybą parodo įvairių tipų bronziniai kovos kirviai, ietigaliai ir tuo metu dar naudoti akmeniniai ginklai. Geležies amžiaus karybą atspindi ginklai, 10–12 amžiaus aukštaičių, skalvių, kuršių kario aprangos ir ginkluotės rekonstrukcijos, Rékučių gynybinis įtvirtinimas, 13 amžiaus pabaigoje besiformuojančios valstybės šiaurinės gynybinės sistemos dalis. Kaip Lietuvoje buvo statomos medinės pilys 13 amžiuje, bus galima išsivaizduoti apžiūrint rastišnės pilies sienos ir bokšto fragmento maketą.

Ekspozicija „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenė 13–17 amžiuje“. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės karybos istorijos salėje lankytojai susipažins su 13–17 amžiaus Lietuvos karybos raida ir pamatys, kad Lietuvos kariai savo ginkluote neįskyre nuo aplinkinių kraštų karių. 14–16 amžiaus

pradžioje Lietuvos kariai buvo apsiginklavę vietos meistrų pagamintais ir įvežtiniais kalavijais, kovos peiliais, kirviais, ietimis, arbaletais ir lankais. 14 amžiaus pabaigoje pradėti naudoti parakiniai šaunamieji ginklai – bombardos.

Ekspozicijos dalyje, skirtoje 16–17 amžiui, bus galima pamatyti, kokią įtaką Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės karybai darė aplinkinės šalys. 16 amžiaus pradžioje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuome-

nėje pradėjotarnautis amdiniai (sunkieji pėstininkai) iš Vakarų Europos, iš Vidurio Europos atkeliavo husarai, iš Kaukazo priekalnių – petihorai, iš Ukrainos stepių – kazokai. Geriausiai ju kariavimo būdai buvo perimami ir toliau tobulinami – apie tai byloja išlikę ginklai, šarvuotė ir ekipuotė.

Muziejuje taip pat eksponuojamos žymiausių kariuomenės vadų (etmonų), mūšių, istorinių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemėlapių gravūros, batalinės tapybos kūriniai, jamžinančios svarbiausias šio laikotarpio Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenės pergales: prie Žalgirio (1410), Oršos (1514) ir Sałaspilio (Kircholmo) (1605). Bus galima pamatyti ir 1362 metų kryžiuočių vykdomo Kauno pilies puolimo maktegą, 14–15 amžiuje Lietuvoje statytų mūrinių pilų sienos ir bokšto fragmentą, 15 ir 16 amžiaus pradžios karių aprangą, šarvuotę ir ginkluotę.

Regina RAJECKIENĖ

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos remiami kandidatai į savivaldybių tarybas

Anykščiai:
Raimundas Guobis
Vytautas Bernatavičius
Prima Petrylienė
Biržai:
Irutė Varzienė
Jonava:
Janė Paulauskienė
Jurbarkas:
Edvardas Strončikas
Algirdas Genys
Kaišiadorys:
Aldona Mitkuvienė
Birutė Preikšaitienė
Kalvarija:
Birutė Kažemėkaitė
Juozas Švedas
Vaclavas Astrauskas
Vita Baurėnienė
Kaunas:
Margarita Staniulytė
Vladas Sungaila
Tomas Vilčinskas

Kauno r.:
Gvidas Rutkauskas
Klaipėda:
Jonas Milierius
Audronė Renkauskienė
Valentina Vadoklienė
Algimantas Zigmas Knystautas
Klaipėdos r.:
Česlovas Tarvydas
Jonas Šatkus
Gintarė Sargūnaitė
Povilas Grikšas
Kretinga:
Valerija Žaliénė
Kupiškis:
Ričardas Bart
Gediminas Laužikas
Vytautas Kiudys
Kuršėnai (Šiaulių r. savivaldybė):
Kristina Baginskienė
Erika Vaitkevičienė

Marijampolė:
Stasė Pažarskiienė
Večeslavas Agurkis
Juozas Budreika
Molėtai:
Tadas Masėnas
Loreta Rimidiene
Pakruojis:
Jadvyga Korsakienė
Panevėžys:
Raimundas Pankevičius
Maurikijus Grēbliūnas
Zinaida Marmokienė
Algis Čeponis
Algirdas Blažys
Milda Bronislava
Krasnickienė
Radviliškis:
Irena Palionienė
Vitas Sadauskas
Stasė Janušonienė
Vida Pužaitienė
Ignas Jasiūnas

Juozas Lekavičius
Raseiniai:
Antanas Vizbaras
Šakiai:
Violeta Simonavičienė
Irena Haase
Dalia Grigalavičienė
Vilhelm Haase
Šiauliai:
Vladas Damulevičius
Rimantas Domarkas
Eduardas Manovas
Antanas Plaipa
Šilalė:
Vera Macienė
Teresė Ūksienė
Kristina Dambrauskienė
Loreta Kalnikaitė
Loreta Mitkunėnė
Dalia Krasauskienė
Antanas Rašinskas
Šilutė:
Regina Tamašauskienė

Vida Giedrikienė
Petras Jacikas
Giedrė Anskaitienė
Jurgis Balčiūnas
Tauragė:
Antanas Stankus
Alfonsas Satikas
Rimvydas Pakalniškis
Klemensas Paulius
Birutė Bagdonavičienė
Vidas Čereškevičius
Janė Balžakienė
Pranciškus Vytautas
Laurinaitis
Algirdas Turčinavičius
Vladas Rimkus
Ukmergė:
Vida Pulkauninkienė
Birutė Žilienė
Rita Jasaulienienė
Utena:
Vincas Bliznikas

Vasario 16-ąja prisimenant

Jau tampa tradicija Vasario 16-ąją paminėti Radviliškio rajono Balandiškių ir Mėnaičių kaimų sodybose, kur įvyko Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas ir pasirašyta 1949 metų Vasario 16-osios Deklaracija.

2011 metų sausio 29 dieną LPKTS Šiaulių filiale įvykusime apskrities koordinaciniés tarybos posėdyje nutarta organizuoti Vasario 16-osios minėjimą šiose istorinėse vietovėse.

Apie 1949 metų įvykius

LLKS Prisikėlimo apygardos partizanas Viktoras Šniuolis-Vytytis (centre) su bendraminčiais Kreivakiškyje

pasakoja partizanas Viktoras Šniuolis-Vytytis:

„Užėjus antrajai sovietų okupacijai, prasidėjo ginkluoto pasipriešinimo kovos. 1945 metų vėlyvą rudenį, kada Dubysos slėniuose dar tebegriaudėjo patrankos, Radviliškio rajono Mažuolių miškų masyve būrelis bendraminčių įkūrėme pirmajį partizanų būrių, kuriam vadovavo Juozas Mingilas-Vilkas. Prasidėjo žiema. Išsikasėme bunkerį ir apie 40 kovotojų ruošėmės praleisti žiemą. Bunkeris nebuvo slaptas. Jis buvo gynybino pobūdžio, su atsišaudymo angomis. Žiemą praleidome laimingai (be aukų).

1945 metų vasarą prasidėjo masinis čekistų siautėjimas. 1945 metų liepos 28 dieną stambūs čekistų kariuomenės daliniai puolė Mažuolių miško masyvą. Mano tėvelis buvo mūsų ryšininkas. Pamatės, kad visais kelias ir keleliais plūsta čekistai, bėgo į girią mums pranešti apie artėjančią pavoju. Čekistai, tai pamatė, atidengė ugnį, bet jis lainingai pasiekė stovyklą, kuriajau supo. Mes neturėjo partizaninio karo patirties. Išsisklaidėme. Mus išgelbėjo labai stiprus lietus. Naktį praleidę miške, ējome ieškoti draugų. Norėjome išsišaukti ryšininką, kuris gyveno pamaišėje. Kai iki pamaišės liko 100–200 metrų, pamatėme iš už medžio kyšančias žmogaus kojas. Tai buvo mūsų tėvas, jis, pasirodo, nebe-pasiekė stovyklą. Tie susi-

dūrimai neše skaudžias netektis.

1945 metų pavasarį, apjungiant Radviliškio ir Šeduvos prieigose veikusius partizanų būrius, Lietuvos kariuomenės kapitonas Izidorius Pucevičius-Radvila įkūrė Žaliajį rinktinę. Jis buvo sumanus partizaninio karo strategas ir labai nuoširdus vadas. Tada jau kėlė klausimą, kad reikia apjungti visą partizaninį judėjimą ir įkurti vyriausiąją vadovybę. 1945-ųjų vasarą jis ketino nužygiantis

Besibaigiant 2010 metams Europos Komisija patiekė ataskaitą dėl Totalitarinių režimų nusikaltimų Europoje atminimo. Joje akcentuojama, kad Europos istorija yra bendras visų durbies ir ateities kartų europiečių paveldas ir kad susitaikyti su totalitarinių režimų nusikaltimų palikimu įmanoma tik dalijantis prisiminimais ir skatinant šių nusikaltimų nepamiršti.

Taip pat šioje ataskaitoje konstatuota, kad Europos Komisija nusprenādė neteikiti siūlymo priimti papildomą ES teisės aktą, kuris įpareigočių valstybes nares kriminalizuoti visų Europos totalitarinių režimų nusikaltimų neigimą. Po šio paskelbimo viešojoje erdvėje netrūko įvairių diskusijų ir nuomonų: vieniams labiau norėjosi paminėti, kad nebuvu verta nieko tikėtis, ir eilinių kartų ES su šiuo klausimui likome vieniši, kiti, galbūt labiau paanalizavę Europos Komisijos ataskaitą, ižvelgė tam tikrų šviesulių sprendžiant šį klausimą.

Net ir būdama tvirtai įsitikinusi, kad tai vienas svarbiausiu klausimui, kurio sprendimo kryptis turės nemenką įtaką tam, ant kokio pamato toliau stiebysis Europa, turėti pripažinti, jog tai kartu ir klausimas, kurio greito ir paprasto sprendimo tikėtis būtų naivu. Tačiau esu įsitikinusi, kad vieša visuomenės, ES institucijų bei aukščiausio lygmens politikų diskusija šiuo klausimu – jau nemenkas pasiekimas, ir, tikiuosi, keliai į istorinio atminimo įtvirtinimo bei susitakymo paieškas.

Kad suprastume, ką iš tikrujų reiškia ir ko leidžia tikėtis tokios Europos Komisijos išvados, norėčiau priminti keletą faktų.

Pirmausia labai vertinga prisiminti pavedimą, paskatinus Europos Komisiją pateikti minėtą ataskaitą. 2008 metais Europos Sąjungos Taryba patvirtino Pamatinį sprendimą dėl tam tikrų rasizmo ir xenofobijos formų ir apraiškų kriminalizavimo. Šis sprendimas liečia diskriminaciją rasės, kilmės, etninės priklausomybės ar religijos pagrindu, tačiau sprendimo protokole buvo įrašytas ministrų pavedimas Europos Komisijai per dvejus metus išanalizuoti ir Europos Sąjungos ministrams pateikti įvertinimą, ar reikalingas atskiras Europos Sąjungos teisės aktas, kuriuo būtų kriminalizuojamas totalitarinių režimų nusikaltimų žmogiškumui

Ar Europa pasiruošusi susitaikyti su savo istorija

viešas neigimas.

Vykdydama Europos Sąjungos Tarybos įpareigojimą, Europos Komisija užsakė studiją apie tai, kaip ES šalys narės nacionalinėje teisėje ir praktikoje šiuo metu vertina totalitarinių režimų įvykdymus nusikaltimus. Informaciją šalyse narėse metus laiko rinko ir apibendrino Ispanijos atstovas prof. Carlos Closa Montero. 2010 metų sausį Tarybai buvo pristatyta 170 puslapių studija, išsamiai nagrinėjanti šalių narių teisinius

Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė

būt Lietuvos pirmininkavimas ES 2013 metais bus pažymėtas Europos Sąjungos sprendimu kriminalizuoti totalitarinių nusikaltimų neigimą visoje Europos Sąjungoje?

Grįžtant prie Europos Komisijos ataskaitos aptarimo, negalima nepaminėti ir kitų reikšmingų rekomendacijų, tokų, kaip paskata visose Europos Sąjungos šalyse rugpjūčio 23 dieną vieningai minėti totalitarinių ir autoritarianų režimų aukų atminimo dieną, organizuoti bendrus renginius, apjungiančius visų ES šalių narių ekspertus, nevyriausybinių organizacijų atstovus, per mokyklų švietimo programas puoselėti kolektivinę atmintį. Europos Komisija taip pat numatė ir papildomą finansavimą per ES programas tarpvalstybiniams ir Europos masto projektams, kurie tiesiogiai prisidėtų prie minėtų tikslų ir priemonių įgyvendinimo.

Dabar reikalingas susijusių valstybės institucijų ir visų suinteresuotų visuomenės grupių įsitraukimas inicijuojant ir teikiant Europos Komisijos finansavimui projektus, skatinančius gyvosios atminties išsaugojimą. Mano nuomone, labai svarbu, kad tokie projektais didele dalimi apimtų jaunosis kartos švietimą. Amžinybėn išeinant vis daugiau liudininkų, ypač svarbu kuo skubiau perduoti išlikusiujių liudijimus ir įskiepyti jaunimo atsparumą mutuojantiems komunizmo padidalams.

Stalinizmo nusikaltimai yra labai nesena ne tik didelės dabartinių Europos Sąjungos šalių dalies, bet ir daugelio kitų ES nepriklausančių tautų istorijos dalis. Siekis kelti ši klausimą yra ne lyginati totalitarinių režimų nusikaltimų mastą, nukentėjusių kiekj ar žalos dydį. Šiomis pastangomis siekiama atkreipti dėmesį ir neleisti ištrentinti iš Europos atminties darvieno totalitarinio režimo, kuris buvo užmaskuotas per gale prieš nacizmą, esmę ir įvykdymus nusikaltimus.

Ir svarbu ne tik išsaugoti gyvą praeities atminimą. Valstybės narės turi rasti atsakymus į sudėtingus klausimus, kurie padėtų nustatyti, kas yra tiesa ir kaip užfiksuoti istoriją, kad ateities kartos pasimokyti iš baisių praeities patirčių ir nusikaltimų. Nes tik atskleidus tiesą ir ją prisimenant galima susitaikyti.

Radvilė MORKŪNAITĖ-MIKULĒNIENĖ,
Europos Parlamento nare

LLKS Prisikėlimo apygardos partizanas Viktoras ŠNIUOLIS-VYTYTIS

Ne vien tremtis

Liudviko Ramanausko tébai Bielénų kaime, Rudamino parapijoje, Seinų apskrityje, augino tris sūnus. Vyriausias Vincas išvyko į Ameriką. Po kiek laiko pasiuntė „šipkartę“ ir pasikvietė Liudviką, mano tévelį. Liudvikas gyvendamas Amerikoje susipažino su emigrante Elena Jovaišyte iš Meškasalio kaimo, Alovės valsčiaus, Alytaus apskrityje, vienas kitą pamilo ir svečioje šalyje sumainė žiedus. Šeimai sekési gerai, tik Tévnės ilgesys nepaprastai veikė jauną žmoną Eleną. Čia dar ir Liudviko tévu, gyvenančiu Lietuvoje, vienatvė ir liga privertė jaunuosis Ramanauskus apsispręsti. Gavę telegramą apie sunkią tévo ligą, su trejų metų sūneliu Adolfuku išskubėjo į Tévnę pas sergančius tébus. Deja, nesuspėjo. Aplankė ir ašaromis aplaistė kapelį Rudamino parapijos kapinėse. Apsigyneno tévu, namuose. Čia gimiau aš – Albinas ir sesuo Aldona. Tébai mus, vaikus, augino ir auklėjo Dievo ir Tévnės meilės dvasia. Nors ir sunku buvo išsiversti 6, 73 hektaro ūkelyje, bet tébai ne tik puoselėjo sodybą, bet ir stengési mus išleisti į mokslus.

Adolfas, baigęs Galinių pradžios mokyklą, mokslą tései Lazdijuose, Seinų „Žiburi“ gimnazijoje. Baigęs pradžios mokyklą ir aš pasekiau brolio pédomas, nes labai norėjau mokytis. Adolfas, baigęs gimnaziją, išstojo į Klaipėdos mokytojų seminariją. Vokiečiams Klaipėdą okupavus, seminariją baigė Panevėžyje ir išstojo į Kauno Antano Smetonos karo mokyklą.

Prasidėjo neramumai. Šeimą ištiko skaudi nelaimė – 1939 metais mirė motina. Toliau mokytis neturėjau galimybės, likau téviškėje, padėjau téveliui. Vėliau išdarbiniai Lazdiju paše telegrafistu. Adolfas pradėjo mokytojauti Alytaus mokytojų seminarijoje. Brolis, žinodamas mano begalinį norą mokytis, pasikvietė į Alytų. Pradėjau mokytis amatų mokykloje. Gyvenau su broliu. Vieną dieną jis pasakė, kad su draugu dviračiais važiuos į Kauną, ir daugiau negrindo. Kad brolis išejo į partizanus, sužinojau tik tada, kai čekistai pradėjo mane klausinėti. Likau be globos ir paramos.

Nuėjau pas Adolfą į mišką. 1945 metų birželio 3 dieną dalyvavau brolio Adolfo Ramanausko, tapusio partizanų būrio vadu Vanagu, partizanų priesaikoje Nemunaičioje. Iki šių dienų išliko neišdildomas išpūdis. Tyli ramiai žvaigždėta naktis. Ant susirinkusių partizanų sklidė mė-

nilio pilnates šviesa, tolis tolis girdėjosi tylus lakštingalos suokimas. Po medžiaisiai – klausykla, prie kurios vienas po kito klaupėsi vyrai, éjo išpažinties, véliau vienuolyne davé priesaiką Dievui ir Tévynai. Bažnyčia pilna vyrų, skendéjo prieblandoje, tik vélia, žvakė, kryžius, ginklas ant stalo ir brolis Adolfas šalia jų tą priesaiką priémė. Tai nepakartojama... Kadangi aš buvau tik stebétojas, po iškilmių paprašiau broli ir mane priimti į jo būri. Jis pagalvojęs liepė man važiuoti pas tévą, nes jam vienam labai sun-

juo labiau kad mes neturėjomė jokio maisto, mat kai mus veži iš namų, tai visus daiktus ir pasiimtą maistą sukrovė ne į mus vežusį sunkvežimį, o į vežimą, važnyčiojamą to paties kaimo jaunuolio Broniaus Pečiulio. Jis visą maistą pasilioko miške, mums į vagoną atvežė tik daiktus. Kad nenumirtume iš bado, valgėme laukinius svogūnus, uogas, jvairias žoleles. Kai pradėjome dirbtį, kasdien gavome 200 gramų duonos. Dirbome miško darbus ir plukdėme rastus. Dar plaukiant ledams pavasarį lipome į

mūsų mamos, Rudamino kapinėse. Tik brolio Adolfo, Pietų Lietuvos partizanų vado, kauleliai nežinia kur ilsisi.

Zuvus téveliui, jo atminimui padariau rožinį. Kryželį rožiniui išdrožiau iš tévelio darbe naudoto kirvio koto gabalėlio, rožinio karoliukus – iš berželio, augančio netoli mūsų barako. Kai nulūžo kryželio kryžmė, ją padariau ir pritvirtinai iš gabalėlio karsto, kuriame ilsėjosi tévelio palaikai, todėl šis rožinis mano brangiausia relikvija.

Nors gyvenome sunkiai, tačiau jauni žmonės kūrė šeimas, gimė vaikai. Kunigo nebuvo, nebuvo kam krikštyti lietuvių vaikų, prisaikdinti santuokoje. Pravertė žinios, igyptos pradžios mokykloje per tatybos pamokas. Kungas tada mokė, kaip, reikalui esant, pakrikštyti kūdikį ar suaugusį žmogų. Teko pakrikštyti kelis kūdikius, tarp jų ir savo dukrelę.

Po Stalino mirties kiekvienais metais gyvenome lengviau. Aš dirbau krošnininku, sesuo ir toliau dirbo miško ruošoje. I tremtį slapta atvyko kunigas. Jo pavardės neprisimenu, tik žinau, kad buvo sekamas. Rizikuodamas laisve jis aukojo šv. Mišias, klausė išpažinčių, teikė Sakramentus, krikštijo, tuokė. Sutuokė ir mano seserį. Pašventino tévelio kapą. Kai iškilo arešto pavojujus, paliko šv. Sakramentus ir paaiškinės leido tam tikromis sąlygomis naudoti.

Kadangi mūsų šeimą visą laiką sekė, dar téveliui esant, susitarėme apie Adolfą nieko nekalbėti. Metai bégė, bet mus vis sekė. Vieną dieną mano bendradarbi Grišą Kuokarčiavą pakeitė kitu. Griša nuėjo pas miško pramonės direktorių Šarapovą paklausti kodėl, juk jis dirbo nepriekaištingai. Atsakymas buvo trumpas: „Niekog negaliu padaryti. Tai saugomo išakymas“. Ačiū Grišai, kad pasakė.

Apie 1956–1957 metus pradėjo leisti iš tremties. Išdavė pasus. Manės į Lietuvą neleido. Žmona su dukrelėmis grįžo ir apsigyneno Marijampolėje, aš toliau dirbau krošnininku Sibire ir siunčiau joms pinigų pragyvenimui. Kur kreipiausiu, ko prašau – iš visur atsakymas neigiamas. Tada nutariau grįžti pas šeimą be leidimo. Grįžau. Neregistravavo. Neregistravoto dirbtini nepriemė. Ir žmona bedarbė, nes tada moterims Marijampolėje jokio darbo nebuvavo. Tačiau Lietuvoje buvo geru žmonių. Melioracijos darbų

vykdymas Lukoševičius, rizikuodamas pats netekti darbo, priėmė nelegalių darbuotojų.

Pasikvietė Marijampolės KGB, pažadėjo leisti prisiregistravoti, bet tik tuo atveju, jeigu pasakysiu, ką žinau. Atsakiau, kad tik grįžau po daugelio metų, tad iš kur galiu žinoti. Kalba tuo ir baigėsi. Tik nesiliovė persekioti, žeminti, tyčiotis. Nepadėjo nei tremtyje už gerą darbą gauti garbės raštai, nei padėkos. Galu gale iš Vilniaus atsiuntė raštą, leidžiantį registravotis. Priemė dirbtį į transporto įmonę. 1970 metais mirė žmona. Laidojome katalikiškai. Mokytojams buvo išsakytą, kad nevestų mokinį į bažnyčią, o jei ne kryžių – nelydėti į kapus. Mokiniai su vainikais palaukė prie bažnyčios, o į kapus lydėjo, nors priekyje buvo nešamas kryžius ir bažnytinės vėliavos. Buval dėkinias mokytojoms, kad nepabūgo ir kiek galėdamos pagerbė mirusią ir paguodė našlaičius, keturis mūsų vaikus.

Jauniausiam sūnui Raimondui tada buvo šešeri metukai. Visus užauginai, išleidau į mokslus – trys dukters bėgė aukštajį, sūnus – spec. vidurinį.

Gyvenuvienas, džiaugiuosi atkurtą Neprisklausomybę, sekė išvykius, dalyvaujus visuose patriotiniuose renginiuose. Esu laimingas ir sakau, kad būna pasaulyje stebuklų. Juk tie visi mūsų skriaudėjai jau seniai po žeme, o aš, tiek vargo pakelės, sulaukiau 88 metų ir džiaugiuosi gyvenimu. Dažnai aplankuoju vaikai, vaikaičiai, pasikalbu su sese Aldute, su kuria kartu vargeiliu vargom.

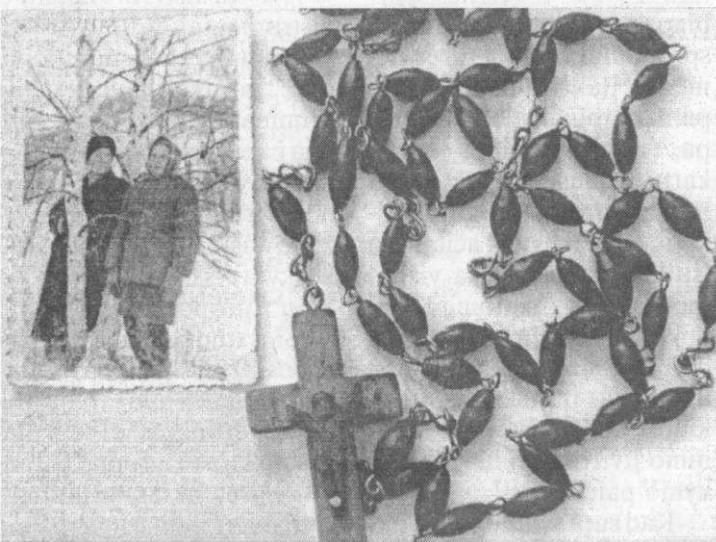
Viena mintis tik širdį spaudžia prisiminus broli Adolfa, jo kančias. Meldžiu Aukščiausią, kad būtų surasti jo palaičių.

Aplankiau keletą kartų téviškę Bielénouose. Koks buvo nuostabus kampelis: sodyba ant kalnelio, pro langą matėsi Gilbietis, kuriame maudėmės, žvejojome. Toliau dar du ežerai. Koks grožis prie Lapukio, ypač ankstų rytą iš išsidienojus, kai išsiskleidžia šimtai baltų lelių ir netoli muose pušynuose sučiulba paukščiai. Kur dingo visa tai? Atrodo, kad čia niekad niekas negyveno, vien brūzgynai, krūmynai, meldais apaugę ežerėliai. Tik kuklus paminklas, pastatytas ant gyvenamojo namo pamatų, liudija čia buvusių Lietuvos partizanų vado brigados generolo Adolfo Ramanausko-Vanago téviškę.

Albino RAMANAUSKO pasakojimą užrašė Aldona VILUTIENĖ

Albino Ramanausko šeima prie tévo Liudviko Ramanausko kapo Saraloje

Rozinė padarytas Albino Ramanausko tévo atminimui

ku. Parvažiavau į téviškę. Netrukus, 1948 metų gegužės 22-osios ankstų rytą, sovietų kareiviai ir stribai apsupo namą, mane su téveliu susodino į sunkvežimį ir išvežė į tremtį; pirmiausia į Šeštokų geležinkelio stotį. Sesuo Aldona tada dirbo Lazdiju bibliotekoje. Ją einančią gatve sulaikė, išodino į sunkvežimį ir atvežė pas mus. Ačiū Aukščiausiajam – į tą patį vagoną.

Vežė 18 parų. Mūsų vagonine mirė 2 mėnesių kūdikis ir paralyžiuota moteris iš Lazdiju. Vienoje stotyje palaikus išnešė. Kur juos padėjo – nežinome. Traukinys sustojo vienoje iš geležinkelio stocių – tai buvo Krasnojarsko krašto Chakasijos autonominių srities gyvenvietė Sarala. Gyventi buvo labai sunku,

sraunų upės vandenį ir traukėme arba upės vagoje ardėme sukibusius medžius. Tai buvo labai pavojinga. Vieną kartą aš tik per stebuklą likau gyvas. Nuslydau nuo didžiulio rasto, o jis mane pasiglemžė po savimi, pagriebé srovę. Išgelbėjo su valtimi budėjės darbininkas.

1949 metų sausio pirmą antradienį darbe žuvo tévelis. Traktorius tempė iš rastų sudėtų namelių, tas užkliuvo už tiltelio, griūdama sieną mirtinai sužalojo tévelį – po valandos jis mirė. Lygiai prieš 10 metų pirmą sausio antradienį buvo mirusi mūsų motina. Tėtį palaidojome Saralos kapinėse. Po 40 metų, 1989-aisiais, tévelio palaikus su sesers Aldutės sūnaus Arūno pagalba parsivežėme ir palaidojome šalia žmonos Elenos,

2011 m. vasario 18 d.

Tremtinys

Nr. 7 (933)

5

Pirmojo trėmimo 70-mečio sukakčiai

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Motina su vaikais tremtyje nepalūžo...

20 amžiaus pradžioje Gudonai gyveno Panevėžyje, augino penkis vaikus. Kazimieras gimė Baltgudijoje, kur po 1863 metų sukilimo jų šeimai teko bėgti nuo represijų. Grįžo jis su šeima į Lietuvą 1918 metais. Žmona Petronėlė – iš garsios Giedraičių giminės. Jų sūnus Bronius Gudonis, gimęs 1905 metais, gyvenimą susiejo su paštinko darbu. Pradžioje lydėjo pašto vagoną siauruoju geležinkelio iš Panevėžio į Raguvielę. 1931 metais jam buvo pasiūlyta pašto viršininko vieta Smilgiuose (dabar – Panevėžio rajonas). Tiesa, pašte dirbo tik jis ir keli laiškininkai...

Jo išrinktoji Ona Kuklytė – tikra panevėžietė, tėvelis Dominykas buvo batusvys, su žmona Ona augino penkis vaikus. Prieš tai vyros tarnavo caro kariuomenėje, dalyvavo 1904–1905 metais vykusime Japonijos ir Rusijos kare. Sugrįžęs namo tapo Lietuvos kariuomenės savanoriu. Vėliau gavo keturis hektarus žemės Mažalių kaime, Šeduvos valsčiuje. Buvo tvarkingas ir stropus žmogus. Kiek pasitaupeps ir pardavęs ūkelį Mažaliuose, 1939 metais nusipirkė daugiau žemės Pažalvaičių kaime, už 3 kilometrų nuo Panevėžio. Ūkis buvo gražus, dideli tropesiai.

1932 metais Smilgiuose Gudoniams gimė sūnus Eligijus ir 1936 metais dukrelė Jonė Nijolė. Sako, tokį vardą gavusi dėl to, kad gimė šv. Jono Nepomuko dieną...

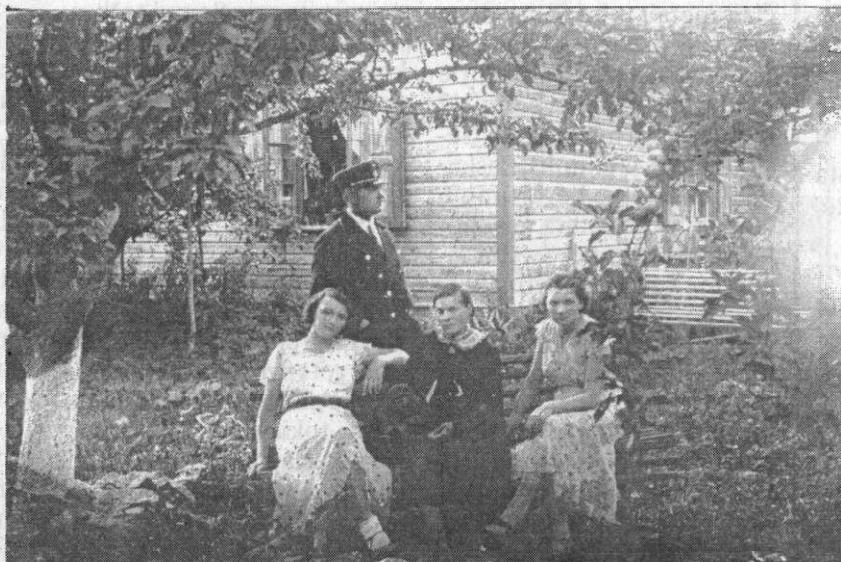
Bronius buvo Šaulių sajungos, jaunalietyvių organizacijų aktyvistas. Jam, intelligentui, tai buvo priimtina. Gudonai patriotiškumo dvasia auklėjo ir savo vaikus. 1939 metais, atgavus okupuotą Vilnių, buvo išsiuistas lietuviybės puoselėti į tą kraštą, dirbo Naujosios Vilnios pašte. Sugrįžę į Panevėžį vėl dirbo parametą darbą. 1941 metais iš darbo, kaip nelojalus sovietinei santvarkai, buvo atleistas, tad persikelė į ūkį Pažalvaičių kaime, kur gyveno žmonos tėvai.

1941 metų birželio 14-osios naktį į Pažalvaičius be kvapo atbėgo Petronėlė Gudonienė ir pranešė, kad sūnaus ieško kareiviai. Visi pagalvojo, kad Bronių nori areštuoti už patriotinę veiklą, tai patarė jām bėgti ir slapstytis.

Bet kai kareiviai mašina įsuko į kiemą ir nepažįstami vyrai liepė ruoštis trėmimui, supratė, kokia bėda atslinko. Dominykas Kuklys, mokėdamas rusiškai, kalbėjosi su kareiviais. Vienas iš jų patare: „Otec, beri vsio po teplejė“ (Tėvai, imk viską, kas šilčiau, – rusiškai). Krovėsi maišus, motina dėjo daugiau drabužių. Visi verkė. Senųjų Kuk-

šeimas. Tik moterys su vaikais ir seneliais... ir dar du vyrai – Petras Pečiūra ir Jonas Čeponis, veterinaras. Sakė, kad Petro žmona buvo išsiuista į lagerius, ovyras – į tremtį. Atvirščiai nei buvo priimta...

Moterys pradėjo statyti barakus. Ona tapo tinkuotoja. Žmonės galvojo, kad tuo-se barakuose ir gyvens, tačiau baigus darbą, vėl rudenį,

Smilgių pašto viršininkas Bronius Gudonis su tėvelio seserimis Stase bei Ona ir savo seserimi Zose. 1932 metai

1947 metais į Altajaus kraštą iš Lietuvos savieji išsiuntė šią 1925 metais darytą šeimos nuotrauką. Iš kairės: Vlada Gudonienė, Ona Gudonienė, Bronius Gudonis, Stasė Gudonytė-Bizokienė, Vladas Gudonis, Zosė Gudonytė, Pranas Bizokas

lių nebuvo tremiamujų sąrašuose, bet aktyvistai, matyt, norėjo viršyti „planus“, tad į sunkvežimių įkėlė ir septynias dešimtmecius senukus. Senelis Kazimieras dar suspėjo pasiimti kirvį, Sibire labai pravertus. Tad keliaavo į gyvulinį vagoną. Panevėžyje Motina Ona su dvieim mažametėmis vaikais ir senoliais tėvais Benediktu ir Ona išvažiavo į mirtį...

Kol traukinys vėžlio žingsniu riedėjo į Altajų, prasidėjo karas, traukiniai jau važiavo į Vakarus, o tremtiniai – į nežinomą Rytų kraštą. Prie Barnaulo juos išlaipino, nuvėže į palapinių stovyklą, kur sugrūdo į kiekvieną po dvi

juos išvežė į Talmensko rajono Šipicino gyvenvietės pa- miškę, sugrudo į tris senus barakus apie 50 šeimų. Da-bar reikėjo pjauti mišką ir du-jų generatoriai varomoms mašinoms gaminti kuro kala-dėles. Žinoma, vienai dirban-ciai Onai sunku buvo išmai-tinti šeimą: čia pagelbėjo at-sivežti ar išsaugoti vaikų drabu-zeliai. Ji Šipicine keitė juos į bulves ir kitokį maistą. Gel-bėjo miško grybai. Deja, 1942-aisiais mirė seneliai. Juos užkasė miške, 82 kvar-tale (toks adresas liko Jonės atmintyje, kur Amžinojo po- ilisio atgulė seneliali). Kadangi vyko karas, tai iš Lietuvos jokių žinių ir pagalbos nesu-

laukė. 1946 metų pavasarį juos išvežė į Pavalycho pabė-gių gamykla, kur reikėjo nu-zievinti medieną, pjaustyti, paskui mirkyti pabėgiams. Deja, Motina dienos normos įvykdinti negalėjo, tad jai į pa-galbą eidavo vaikai... bet čia nebuvuo miško, gelbėjusio gry-bais, pasibaigė ir pardavimui tinkami drabužiai... Nors Eli-gijui jau buvo 13 metų, jis ne-lankė mokyklos, nes nebu-vo... mokytojo.

Pagaliau atkeliaavo parama iš Lietuvos. 1946 metų rude-nį Motina su vaikais su-manė iš Altajaus trauktis į Lietuvą. Slapta geležin-kelio atšaka pasiekė stotį. Žmonės laukė trauki-nių savaitėmis, neparda-vinėjo bilietų. Pagaliau sunkumai nugalėti, šeima sėdėjo vagone į Maskvą. Iš ten pavyko laimingai išesti į traukinį Lietuvos link. Į Kauną važiavo vi-są savaitę... Parvažiavę bandė iškurti pas broli Petrą Kuklį, tačiau informatoriai pradėjo skusti milicijai, kad kai-mynystėje gyvena nere-gistruoti žmonės. Išvyko į Panevėžį pas vyro Bro-niaus Gudonio seserį Anelę Steponavičienę. Jonė išsidarbino ligoninėje – iš pradžių siuvykloje, vėliau – virtuvės darbininke. Eligijus irgi išsidar-bino Panevėžio pieninėje pasiuntinuku, nors te-turėjo tik keturiolika met-ų. Berniukas mokėsi va-karinėje mokykloje, de-šimtmetė Jonė lankė pradinę mokyklą.

Tačiau taip gyveno vos trejus metus. 1949-ųjų pavasarį Ona Gudonienė ir sūnus Eligijus bu-vo suimti už pabėgimą iš tremties, nuteisti po tre-jus metus kalėti. Iš Gor-kio kalėjimo išvežti į bu-vusių tremties vietą – Talmensko rajono Pavalycho gyvenvietę. Jonė pa-liko senelės Petronėlės globai.

Tik 1957 metais Ona Gudonienė grįžo iš tremties. Deja, Eligijus ten suku-rė šeimą ir liko gyventi tol-imajame Altajuje.

Per tą laiką Jonė baigė se-plynmetę mokyklą, tačiau mo-kytis medicinos mokykloje jai uždraudė. Vidurinę mokyklą lankė vakaraus. Nuslėpusi biografiją sugebėjo baigti Vil-niaus prekybos technikumą. Ir tik tada, kai ištekėjo, pa-keitė pavardę į Rudžionienės, apsigyveno Kaune, augino vaikus, gyvenimas jėjo į tikrą-sias vėžes...

Dar kartą sugrįžkime į 1941-uosius. Bronius Gudo-nis, išvengės suémimo ir tremties, slapstėsi. Užėjus vokiečiams, vėl sugrįžo dirbtį į paštą. 1944 metais supras-

Sveikiname

Garbingo 80-ojo jubili-ejaus proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Panevėžio filialo tarybos narį Antaną ŠIMENĄ – Lais-vės kovų dalyvį, buvusį Vorkutos politinį kalini, daug jėgų ir širdies įdėjusį į istorinio atminimo išsau-gojimą ir meilę savo tévy-nei.

LPKTS Panevėžio filialas

* * *

Buvusių tremtinę, žurnalistę, rašytoją, „Tremtinio“ bendradar-bę Elvyrą ŽEIŽIENĘ sveikiname gražaus jubili-ejaus proga.

Linkime sveikatos, ne-blėstančios kūrybinės ug-nies, puikios ižvalgos, ne-išsenkančio optimizmo.

„Tremtinio“ redakcija

damas, kad sugrįžtantis oku-pantas nepaliks jo ramybėje, pasitraukė į Vakarus. Pasie-kė Australiją, vėliau susirado giminių Čikagoje. Persikėle ten gyventi. 1966 metais, po septynis kartus atmetus pra-šymą, tarpininkaujant paži-stamiems, okupacinė Lietuvos valdžia pagaliau leido Onai Gudonienei išvykti į JAV pas-vyrą. Tėvas su dukterimi Jo-ne susitiko Čikagoje 1969 metais... Ten tėvai Bronius ir Ona baigė šios žemės kančias, ilgėdamiesi Lietuvos.

Tokia sunki šios giminės lemtis. Žiūrėdamas į prieška-rio fotografijas, kuriose už-fiksuoti šios giminės vyrai ir moterys, negali nesistebeti mūsų tautiečių šviesumu ir in-teligencija. Kalbėdamiesi su Jone Nijole Rudžioniene nu-spredėme, kad jei tuos žmo-nes šiandien sugrąžintume į Laisvės alėją Kaune, tai pra-eiviai atsisuktu į juos. Ne to-dėl, kad jie būtų atklydė iš pra-ejusio šimtmečio, bet dėl to, kad ir dabar būtų madingi, nuoširdūs ir tyri...

Ešelono sesės, ešelono broliai

Rytas skaidrus lyg ašara. Dangus raudona žara rodo, kad netrukus saulė patekės. Ir nušvis Vilniaus bažnyčių bokštai ta nenusakoma grožybe, kai rytos saulės spinduliai juos pasieks.

1946 metų gegužė. Vilniaus Lukiškių kalėjimo erdviamie kieme didelis sujudimas. Varomi iš kamerų kaliniai šaukiami pavardėmis. Sargybos viršininko rankose – kartoteka. Reikia tinkamai patikrinti, paruošti ešeloną. Prie kiemo tvoros – daug karievių su automatais ir šunimis kalinių kolonos apsaugai. Nuo deguonies stokos, prastomaisto išbalė kalinių veidai atrodo lyg mirusiuoj.

Cia visos mūsų kameros mergaitės ir moterys. Pilna krūtine traukiame gryną pavasario orą, truputį pašiurpusios nuo ryto drėgmės. Akys merkiasi nuo šviesos, nepratūsios, nes kameros langai buvo aklinais užkalti ir tik maža prie lubų pritvirtinta elektros lemputė dieną naktį skleidė blančią šviesą. Keletą savaičių išbuvome kameruje – vienutėje 21, nuolat šlapios nuo prakaito, sruvusio dėl deguonies trūkumo. Miegome ant cementinių grindų sugulusios ant vieno šono, tvirtai priglusios viena prie kitos, lyg silkės statinėje, nes kitaip negalėjome išsirotekti. Apsiversdavome ant kiro šono visos kartu.

Atrodo, kad visi kaliniai, paruošti ešelonui, kieme. Pasigirsta komanda rikiuotis po penkis. Atsidaro didžiuliai vartai. Vartuose – po penkis. Stovintis sargybos viršininkas skaičiuoja išsirikiavusius kalinius. Pajuda kolona, kareiviu su paruoštais automatais ir šunimis lydima. Saulė jau patekėjusi ir auksinai spinduliai žaidžia langų stikluose. Nuostabiai gražus pavasario rytas. Traukiame tuščiomis Vilniaus gatvėmis. Girdėti sargybinių keiksmių, šunų lojimas. Kalinių kolona eina tyli ir rūsti iš skausmo ir nevilties, nepakeldama akių į nuostabią dangaus mėlynę, matomą galbūt paskutinį kartą.

Vagonai jau čia pat. Pakyla baisus triukšmas – kaliniai varomi į vagonus. Keiksmių, šunų lojimas, stumdymas ir smūgiai palydi mus. Prekiniai vagonai užkaltais langeliais, net gultai nesukalti. Kur čia suspesi paruošti gultus, jei ešelonas po ešelono vis lekia dunda į Rytus. Ir prigrūdo mūsų tiek, kad tegalėjome ant savo maišelio pritūpti. Kam-

satis didžiausia. Visos kantiniai kenčiaime. O, mano sesės! Surinktos iš visos Lietuvos. Mokytojos, gimnazistės, išvestos iš klasių, studentės iš auditorijų, gimtujų laukų dukterys. Ar surasi bent vieną vagone, kuri nebūtų praėjusi tardymu Golgotą, begaliui kančią, siaubo kelią. Prie manės pritūpusi ant savo maišlio jauna partizano žmona, palikusi du mažus vaikus, senus tėvus ir žuvusį nuo stribų kulkos vyrą. Prie sienos susigūžusi baltais baltutėliais plaukais moteris. Žuvo du jos sūnūs ir žentas – Laisvės kovotojai, nušauta kūdikio besilaukianti duktė, sudeginta sodyba...

Dunda, lekia traukinys vis toliau nuo tévynės, tarytum kartodamas palikti vilčių vienims, į šią kelionę išvykstančiams.

Atvažiavom, atbildėjom

Gretai pusė metų, kaip esame Archangelsko srities Velsko lagerių 11 kolonoje. Atvežtos į Velsko lagerių per-skirstymo punktą, buvome paskirtos į 11 koloną. Cia prie mūsų, lietuvių, prijungė dar daugybę ukrainiečių, esčių, latvių, rusių, ir iškeliavome pėsčiomis 35 kilometrus. Iš karto dar laikėmės sargybinių komandos eiti rikiuotėje po penkias, bet vėliau, kai pervargome, neberegavome į sargybinių šauksmą, keiksmus bei pažadą visas išsaudytinė. Ėjome nuo tirpstančio sniego pažiliugiusi keliu nesilaikydamos rikiuotės, savo menką mantą tempdamos žeme. Pavargo, matyt, ir sargybinių, nes nebegirdejome jų balsų, nors už mūsų kolonos važiavo keli vežimai, tad sargybinių pasikeisdami pailsėdavo. Visą dieną ējome. Atrodė, kad niekada neprieisime tos 11 kolonus. Sutemo.

Pagaliau priartėjome prie aukšta tvora su bokšteliu aptvertu pastatų. Atidarė vartus ir mus suvarė į valgyklą. Gavome po dubenėlių šiltos buizos ir tuo pat ant grindų, kaip papuolė, sumigome. Ryte išskirstė po barakus, kur buvo dviejų aukštų gultai. Pušiaudienė naujai atvykusios buvome išvarytos į kiemą ir išrikuotos. Atėjo gamybos viršininkas, taip jis mums prisistatė. Išgirdome jo žodžius, kad savo geru darbu galime išpirkti kaltę, kurią esame padarę didžiajai tévynei – Sovietijoje, JAV ir Švedijoje.

Nuo 1953 metų K. J. Čeginskas aktyviai dalyvavo

(keliamas į 7 psl.)

Ričardas Vaicekauskas

1926–2011

Vasario 3 dieną mirė brolijos „Lapteviečiai“ narys, inžinierius elektrikas Ričardas Vaicekauskas.

Gimė 1926 metų sausio 30 dieną Seirijuose, farmacijos Liudvikos ir Antano Vaicekauskų šeimoje. Tėvai turėjo nuosavą vaistinę, augino du sūnus.

1941 metų birželio 14-ąją Vaicekauskus kartu su iš Kauno grįžusiu sūnumi gimnazistu Ričardu ištrémė. Tėvas buvo atskirtas nuo šeimos ir įkalintas Kraslage, tais pačiais metais mirė. Ričardas su mama iš pradžių išvėžė į Altajaus kraštą, vėliau – prie Ledžiūrio, į Bykovą. Ten 1942 metų rugpjūji mirė mama. Šešiolikmetis jaunuolis, našlaitis, be daiktų, be artimųjų globos, už pasiimtą žuvelioką buvo įkalintas Stolbų lageryje. Tėvų išugdytos tvirtos nuostatos padėjo jam išgyventi tarp kriminalinių nusikaltelių, atlaikyti ledinio Pragaro ratus. Po dvejų metų išlikęs vos gyvas buvo paleistas iš lagerio. Atsidarus galimybei, tėsė moksllus, persikelė į Jakutską, sukūrė šeimą su tremtine Julija Pėzaite.

1960-aisiais su žmona ir pusės metukų dukrele Rita grįžo į Tévynę. Cia užklupo kiti visiems žinomi sunkumai. Būdamas darbštus ir kūrybingas Ričardas laisva-

laikiu kūrė sietynus ir sieninius šviestuvus bažnyčioms Panevėžyje, Kražiuose, Tytuvėnuose, Kapčiamiestyje, Vištytyje, Lukšiuose (iš viso sukūrė apie 26).

Su džiaugsmu sutikės Atgimimą, neliko nuošaly ir tragediškų Sausio 13-osios įvykių metu. Vaicekauskų butas, esantis šalia Seimo rūmų, taip prie globoščiu ne vienam žmogui. Cia įsikūrė savotiškas stebėjimo punktas, štabas į sibiriešiškos kopūstienės, karštos arbato tiekimo budėjusiems prie Seimo taškas.

Būdamas puikus pašnekovas Ričardas 1990 metais dalyvavo žurnalo „Pergalė“ konkurse ir pelnė redakcinės kolegijos premiją „Už geriausias 1990 m. publikacijas“.

Skatinamas šeimos ir draugų, Ričardas išleido tremties novelių knygą „Ten, kur baigiasi žemė“ (1999). Knyga gretai tapo bibliografine retenybe. 2001 metais brolija „Lapteviečiai“ išleido antrą tokio pat pasiekimo sulaukusią knygą „Skriauða“ autoriaus 75-ojo jubiliejaus proga. Ričardo novelės pasižymi ekspresyvia pasakojimo stilistika, taikliai žodžiai. Jos tapo ir šiurpių išgyvenimų dokumentu. Todėl brolija „Lapteviečiai“ novelę „Pirmyn“ įtraukė į knygą „Lietuviai Arktyje“ (išleista anglų ir lietuvių kalbomis 2008 me-

Pro memoria

tais, pakartotinai – 2010 metais), skirtą moksleiviams ir jaunimui.

Ričardas sukaupė paveikslų kolekciją tremties bei giminės istorijos temomis.

Pastaraisiais metais atskleidė dar vienas jo talentas – drožti medžio skulptūrėles. Ričardas su ypatingu stropumu sukūrė aštuoniolikos šventųjų statulėles, paskutinią – devynioliką palikdamas pabaigti vaikaičiams Tadui ir Antanui.

Netekome tauraus, doro ir darbštus, mylimo, apdovanoto retais talentais žmogaus, mylinčio gyvenimą šviesuolio. Ričardas palaidotas Vilniuje, Antakalnio kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame šeimą ir visus artimuosius.

Laptevų jūros tremtinii broliai „Lapteviečiai“

zuojant LKI suvažiavimus, skaitė juose pranešimus.

Dr. K. J. Čeginskas bendradarbiavo rengiant Lietuvos Enciklopediją, „Eltoj“, ELI, Vatikano radio lietuviškose laidose. Paraše daug straipsnių sociologijos, istorijos, temomis ir politinio-visuomeninio Lietuvos gyvenimo klausimais.

Dr. K. J. Čeginskas su žmona Ebba (išeive iš Estijos) sulaukė gausios šeimos: dviejų sūnų ir trijų dukterių. Nuo 1992 metų, išėjės į pensiją dr. Čeginskas vėl apsigyveno Švedijoje, Upsaloje.

Atkūrus Lietuvos neprieklausomybę K. J. Čeginskas dėžnai atvykdavo į Tévynę. Cia jis kurį laiką dėstė Kauno kunigų seminarijoje, dalyvavo pirmosiose „Į Laisvę“ fondo studijų savaitėse.

Už nuopelnus Lietuvai dr. Kajetonas Julius Čeginskas apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro didžiuoju kryžiumi bei Taučinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos kultūros instituto (LKI) įkūrimo, kurį laiką buvo instituto valdybos vicepirmininku, talkino organi-

Kajetonas Julius Čeginskas

1927–2011

Vasario 6 dieną savo žemiską kelionę baigė žymus Lietuvos rezistentas, lietuvių išeivių mokslininkas, kultūrininkas ir visuomenininkas dr. Kajetonas Julius Čeginskas.

Gimė 1927 metų liepos 1 dieną Alytuje. 1939–1944 metais mokėsi Alytaus gimnazijoje ir mokytojų seminarijoje. Sovietinės ir nacių okupacijų metais, būdamas tik 15 metų jaunuolis, įsitraukė į rezistencinį judėjimą. 1943–1944 metais jis aktyviai dalyvavo Lietuvijos fronto antinacinėje veikloje, leido ir platino pogrindinį leidinį „Į Laisvę“ ir kt. 1944 metais artėjant raudonarmiečiams, nelaukdamas galimų sovietų represijų, pasitraukė iš Lietuvos.

1946–1956 metais K. J. Čeginskas studijavo Hamburgo, Eichstato, Romos, Strasbūro ir Upsalos universitetuose. Igi jo filosofijos, vėliau teologijos bakalauro bei filosofijos licenciato ir sociologijos daktaro laipsnius. Gyvendamas egzilyje dr. K. J. Čeginskas savo namų židinį buvo suradęs Vokiečių, JAV ir Švedijoje.

Nuo 1953 metų K. J. Čeginskas aktyviai dalyvavo

„Lietuvijos fronto bičiulių taryba“

2011 m. vasario 18 d.

Ešelono sesės, ešelono broliai

(atkelta iš 6 psl.)

Perskaitė eilę pavardžiu. Tos kalinės labai gerai dirbdamos galėjo pasinaudoti tam tikrais straipsniais ir, nors buvo nuteistos 8–10 metų, namo galės būti paleistos per 6–8 mėnesius. Po šio pranešimo, mes, lietuvės, nutarėme dirbtį negailėdamos jėgų, kad greitai grįžtume namo. Rusų tautybės moterų, kurias radome koloноje, klausėme, kiek laiko jos čia. Viena atsakė, kad greitai sueis 9 metai, antroji 8 bebaianti. Matyt, prastai dirbo, kalbėjome mes. Mums taip nebus! O naivusis patiklume! O melo ir apgaulės nepaliestos širdys!..

Aprengė šimtasiūlėmis – lagerių uniforma. Ir kokių darbų tik neteko dirbtį: kirtome mišką, rovėme medžių kelmus, tiesėme geležinkelį, kusatėme namų pamatams griovius, bet daugiausia – prie statybinių medžiagų paruošimo. Kasėme ir vežėme karučiais žvyrą, akmenis prie geležinkelio, kur turėdavome pakrauti į vagonus. Džiaugnai, kai baigdavo diena ir sargybiniai šaukdavo rikiutis, atvažiuodavo traukinys ir vagonus turėdavome pakrauti. Negivagonai stovėtuši iki rytojaus ryto. Grįždavome į barakus naktį vos gyvos iš nuovargio, o čia laukdavo nesulaukdavo šimtai blakių, energingai gėrusių mūsų kraują. Ryte vėl į darbą išvarydavo.

Lagerio maitinimas badu pažvelgė mums į akis. Iš pradžių lietuvių brigados pirmavo gamyboje, todėl ir skirdavo prie sunkiausių darbų. Juk mes taip norėjome greičiau namo, todėl stengėmės dirbtį labai gerai, bet, nors buvome jaunos, prastas maistas, sunkus darbas alino. Grįžtame vakare iš darbo ir skubame į valgyklą. Prie vieno langelio gaujame 600 gramų duonos, prie kito – sriubos dubenėli. Kol prieini prie langelio, kad gaujum sriubos, Dieve brangus, duonos rankose nebėr. Rodos, tik po trupinėli į burną atgnysi, tik po mažą trupinėli. Ir išgeri be duonos, nes tirščiu sriuboje vis tiek néra. Tik kartais žuvies kaulas pasitaiko.

Atėjo tokios dienos, kai ga-

mybos plano jau nepajegdavome įvykdyti, tad ir duonos gaudavome baudžiamą 300 gramų normą. Labai greitai priėjome liepto galą, likome vien kaulai ir oda. Veidai pasidarbė tamsūs, apsitraukė rusvu pūku, o stuburo gale, nesant raumenų, išsikišo kaulo galiukas. Nutarėme, kad beždžionėmis virstame, nes pradedame apželti plaukais ir uodega bedygstanti... Kadangi esu smulkaus sudėjimo, mergiotės šaipydavosi išmanęs, kad dabar sveriu 20 kilogramų – šlapia...

Menkos tapom darbininkės. Susikibusios po penkias eidiavome į darbą, bet ne ką tepadirbdavome. Taip miegas mus kankino, kad eidiavos miegodavome. Tik kur nors prisidėti, tuo sapnuojui duonos kepalą namuose ant stalo...

Kartą surinko mus, klipatas, ir išvėzė į Kemerovo srities lagerį, kurio pagrindinė gamyba – žemės ūkis. Čia maistas buvo geresnis, be to, dirbdamos ir žalią bulvę pagrauždavome, kartais pasiekdavo ir į koloną keletą bulvių įsinešti, jei dirbdavome šakniavaisių sandėliuose. Per tas bulves aš netekau kailinaičių, kuriuos mama atvežė į Ukmurgės kalėjimą. Praardžiau kailinaičių apykaklę ir prikišdavau bulvių. Kurį laiką sekėsi nepastebėti praeiti pro kratą darantį sargybinį, bet kartą atkreipė dėmesį į mano pasipūtusią apykaklę. Netekau ne tik bulvių, bet ir aprangos. Gerai, kad karcerio nepaskyrė.

Jau viena kita lietuvių slalukė siuntinėliu iš Lietuvos. Tarp jų ir aš, kol mamos neišvėž į Sibirą. Darbas lengvesnis. Poilsio dienų gaudavome, tad ir atsigavome po truputį. Lietuvių brigados vasaros darbams skiriamos toliausia nuo kolonos, nes kolonos valdžia žinojo, kad darbas bus padarytas gerai, nors ir nekontroliuotas agromomas ar lauko vadovas.

Praėjo metai, kiti, treti. Kartą į baraką atėjoviršinėkai ir liepė rytojaus ryta pašiuroti ešelonui į Karlagą. Viršininkai Maskvoje nuta-

rė, kad politinius kalinus reikiā išvežti į specialiusis lagerius, kur režimas griežtėnis, barakų langai grotuoti, barakai nakčiai rakinami. Ir numerius prie drabužių prisiūs. Nusibodo jiems pavarės, kartais taip sunkiai rusiško liežuvio ištariamos. Bus numeriai – aišku ir patogu.

Ešelonai, ešelonai lekia, dunda vis tolyn, pilni bado, sunkaus darbo iškankintų žmonių, kad tiestų geležinkelius, kastų akmens anglį, kanalus, statytų tiltus, kirstų mišką, statytų miestus, o spaudoje pilni patoso straipsniai apie komjaunuolių pasiaukojantį darbą ir né žodžio apie tikruosius darbo vergus – politinius kalinus...

Elena MACKELIENĖ

Užjaučiame

Mirus

Broniu Valaičiui,
nuoširdžiai užjaučiame
žmoną Verutę ir artimuosis.

**Vilkijos gimnazijos
pokario pasipriešinimo
grupės „Jaunieji Lietuvos
partizanai“ nariai:**
Jonas Vilkevičius,
Algimantas Geniušas,
Marijonas Kadiša,
Vytautas Sabaliauskas

Mieli Genovaite ir Petrai, Ateina mirtis neatsižvelgama nei į laiką, nei į mūsų maldas, nepaisydama prašymų ir vilčių. Ateina ir pasiūma patį brangiausią žmogų, ir viskas aplink pajoduoją, aplėdėja širdis. Lieka tik begalinis skausmas.

Mūsų žodžiai pakeisti nieko negali, bet mes visada šalia. Mirus dukteriai užjaučiame ir gedime kartu su Jumis.

LPKTS Rokiškio filialas

Kviečiame

Vasario 17–20 dieną Lietuvos parodų ir kongresų centre „Litexpo“ vyksiančioje 12-ojoje tarptautinėje Vilniaus knygų mugėje leidykla „Kalendorius“ pristatys iš tremtinių šeimos kilusios Violetos Židonytės autobiografinį romaną „Liepū medaus nebus“.

Vasario 19 dieną (šeštadienį) – „Nekasdienių pasimatymų dieną“ **13 val. 5.5** salėje įvyks susitikimas su autore ir knygos redaktoriu Robertu Keturakiu.

ILSEKITĖS RAMYBĖJE

Jonas Niaura

1927–2011

Gimė Spalviškių k., Biržų r. Šeimoje augo trys vaikai – du sūnūs ir duktė. Jonas lankė Parovėjos pradinę mokyklą, tarnavo pas ūkininkus. 1945 m. įstojo į Petro Tupėno partizanų būri. Biržų girioje per susišaudymą buvo sužeistas. Gydėsi, tačiau slėptuvė buvo išduota, Jonas areštuotas, nuteistas 10 m. lagerio ir 5 m. tremties. Kalėjo Vorkutos lageriuose, dirbo anglies kasyklose. 1956 m. išejo į laisvę, grįžo į Lietuvą, vėdė buvusių politinė kalinę. Anksti tapo našliu. Vedė antrą kartą. Dirbo įvairiuos darbus.

Palaidotas naujosiose Biržų kapinėse.

Užjaučiame žmoną, vaikus ir vaikaičius.

LPKTB Biržų skyrius

Stanislava Jasionytė-Stepšienė

1929–2011

Gimė Upninkų k., Jonavos r., ūkininkų šeimoje. Prasidėjus sovietų okupacijai, tapo Slyvos būrio rysiininkė Lelija. 1946 m. išduota, suima ir nuteista 10 m. lagerio ir 5 m. tremties. 1953 m. išleista iš lagerio buvo nusiųsta į tremtį – Krasnojarsko kraštą. Į Lietuvą grįžo 1955 m. Sukūrė šeimą su buvusių partizanu, politiniu kaliniu Bernardu. Įsikūrė Jonavos. Užaugino du sūnus, sulaukė vaikaičių.

Palaidota Jonavos kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame sūnus su šeimomis ir artimuosius.

LPKTS Jonavos filialas

Skelbimai

Vasario 20 d. (sekmadienį) 10 val. Radviliškio kultūros rūmu mažojoje salėje įvyks **LPKTS Radviliškio filialo ataskaitinis rinkiminis susirinkimas-konferencija**. Bus renkamas nario mokesčis, prekiaujama knygomis. Paklausysime choro „Versmė“ koncerto, pabendrausime prie arbato puodelio.

Vasario 20 d. 10 val. Pajūrio seniūnijos Pažvėrio kaimė bus atidengtas paminklas Pažvėrio ir aplinkiniuose kaimuose žuvusiems 15 partizanų. **9.30 val.** išvykstame į Pažvėrį. Autobusas lauks Šilalės kultūros centro kiemo pusėje. **10 val.** paminklinio akmens atidengimas ir šventinimas. **11.30 val.** šv. Mišios Pajūrio Svč. Trejybės parapijos bažnyčioje. Po šv. Mišių pabendravimas Pajūrio Stanislovo Biržiškio gimnazijoje.

Vasario 20 d. (sekmadienį) 13.30 val. Kėdainių muzikos mokyklos salėje (Didžioji g. 43) įvyks **LPKTS Kėdainių filialo ataskaitinis susirinkimas**. Turėkite nario pažymėjimą. Galėsite sumokėti nario mokesčių ir įsigyti knygų.

LPKTS Šiaulių filialo taryba

Vasario 20 d. (sekmadienį) 12 val. Šiaulių miesto savivaldybės salėje (Vasario 16-osios g. 62) įvyks Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos Šiaulių filialo ataskaitinis rinkiminis susirinkimas – konferencija. Kviečiame dalyvauti visus filialo narius, mokančius nario mokesčių. Turėti nario pažymėjimą. Galėsite sumokėti nario mokesčių ir įsigyti knygų.

LPKTS Šiaulių filialo taryba

Vasario 24 d. (ketvirtadienį) 15 val. Kauno įgulos karininkų ramovės salėje (Mickevičiaus g. 19, Kaunas) Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras pristatys Juozo Janausko knygą „**1941 m. birželio sukilimas Lietuvoje**“.

Malonai kviečiame dalyvauti.

Norintiems įsigyti buvusio tremtinio Jono Abromaičio knygą „**Tremtis užpoliarėje**“ reikia kreiptis į Liną Abromaičytę-Malinauskienę, Landsbergio-Žemkalnio gatvė 6-12, Kaune, tel. (8 37) 412 027, mob. 8 673 52 001.

ISSN 2029-509X

Leidėjas LPKTS

Tremtinys

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

Imones kodas 3000 32645. Ats./sask. AB "Vilniaus bankas", kodas 70440, Nr. LT18 70440600 0425 8365.

Redaktorė
Jolita Navickienė
Redakcija:
Dalia Maciukevičienė,
Vesta Milerienė
Rasa Duobaitė-Bumbulienė

Mūsų adresas: Laisvės al. 39,
LT-44309, Kaunas, tel. (8 37)
323 204, faksas (8 37) 323 214.
Indeksas 0117.
El. paštas:
tremtinys@erdves.lt

Projektą „**Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai**“ remia
Spausdino spaustuvė UAB
„Rinkos aikštė“, Josvainių g. 41,
Kėdainiai
Ofsetinė spauda 2 sp. lankai.

SPAUDOS.

RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĒMIMO
FONDAS

Kaina 1,75 Lt

Tiražas 2940. Užs. Nr.

Televizijos programa

vasario 21–27 d.

LTV2

Lietuvos TV

Pirmadienis, vasario 21 d.

6.00 Labas rytas. 9.00 „Makleodo dukterys“ (k.). 10.00 Stilius (k.). 11.00 Tarp Rytų ir Vakarų. 12.00 Kultūrų kryžkelė. 12.15 Pulsas (k.). 12.45 Duokimgaro! (k.). 14.30 Savaitė (k.). 15.00 Klausimėlis.lt (k.). 15.15 „Makleodo dukterys“. Ser. 16.15 „Volkeris, Teksono reindžeris“. Ser. 17.05 „Senis“. Ser. 18.15 Šiandien. 18.45 „Komisaras Reksas“. Ser. 19.45 Gamtos patruliai. 20.25 „Perlas“. 20.30 Panorama. 21.15 Savaitės atgarsiai. Pertr. 22.04 „Perlas“. 22.15 „Snaiperio taikinyje“. Ser. 23.15 Vakaro žinios. 23.30 „Gamtos formos“. Dok.

Antradienis, vasario 22 d.

6.00 Labas rytas. 9.00 „Makleodo dukterys“ (k.). 10.00 „Komisaras Reksas“ (k.). 11.00 Ant svartsykių. 12.00 Kultūrų kryžkelė. 12.15 Pradėk nuo savęs (k.). 12.45 Klausimėlis.lt (k.). 13.00 „Eurovision“ nacionalinė atranka (k.). 15.15 „Makleodo dukterys“. Ser. 16.15 „Volkeris, Teksono reindžeris“. Ser. 17.05 „Senis“. Ser. 18.15 Šiandien. 18.45 „Komisaras Reksas“. Ser. 19.45 Pinigų korta. 20.25 „Perlas“. 20.30 Panorama. 21.15 Nacionalinė paieškų taryba. Pertr. 22.04 „Perlas“. 22.15 „Ding“. Ser. 23.15 Vakaro žinios. 23.30 „2020-iej“. Dok.

Trečiadienis, vasario 23 d.

6.00 Labas rytas. 9.00 „Makleodo dukterys“ (k.). 10.00 „Komisaras Reksas“ (k.). 11.00 Toks gyvenimas su Z. Kelmickaitė. 12.00 Kultūrų kryžkelė. 12.15 „2020-iej“ (k.). 12.45 Sveikinimų koncertas (k.). 14.40 Popietė su A. Čekuoliu (k.). 15.15 „Makleodo dukterys“. Ser. 16.15 „Volkeris, Teksono reindžeris“. Ser. 17.05 „Senis“. Ser. 18.15 Šiandien. 18.45 „Komisaras Reksas“. Ser. 19.45 Žurnalisto tyrimas. 20.25 „Perlas“. 20.30 Panorama. 21.15 Teisė žinoti. Pertr. 22.04 „Perlas“. 22.15 „24 valandos“. Ser. 23.15 Vakaro žinios. 23.30 „Nepatikėtum, kad čia galimą gyventi“. Dok.

Ketvirtadienis, vasario 24 d.

6.00 Labas rytas. 9.00 „Makleodo dukterys“ (k.). 10.00 „Komisaras Reksas“ (k.). 11.00 Forumas. 12.00 Kultūrų kryžkelė. 12.15 „Nepatikėtum, kad čia galimą gyventi“ (k.). 12.45 Lietuvos tūkstantmečio vaikai (k.). 14.10 Gustavo enciklopedija (k.). 14.40 Gamtos patruliai (k.). 15.15 „Makleodo dukterys“. Ser. 16.15 „Volkeris, Teksono reindžeris“. Ser. 17.05 „Senis“. Ser. 18.15 Šiandien. 18.45 „Ateities lyderiai“. 20.25 „Perlas“. 20.30 Panorama. 21.15 „Eurovizijos“ nacionalinės atrankos finalas. Pertr. 22.04 „Perlas“. 23.45 Vakaro žinios. 0.00 „Taurė perpildyta“. Dok.

Penktadienis, vasario 25 d.

6.00 Labas rytas. 9.00 „Makleodo dukterys“ (k.). 10.00 Nacionalinė paieškų taryba (k.). 11.00 Akiračiai. 12.00 Kultūrų kryžkelė. 12.15 „Taurė perpildyta“ (k.). 12.45 „Eurovizijos“ nacionalinės atrankos finalas (k.). 15.15 „Makleodo dukterys“. Ser. 16.15 „Volkeris, Teksono reindžeris“. Ser. 17.05 „Senis“. Ser. 18.15 Šiandien. 18.45 „Ateities lyderiai“. 20.25 „Perlas“. 20.30 Panorama. 21.15 „Eurovizijos“ nacionalinės atrankos finalas. Pertr. 22.04 „Perlas“. 23.45 Vakaro žinios. 0.00 „Taurė perpildyta“. Dok.

Šeštadienis, vasario 26 d.

8.15 Kelias. 8.30 Gimtoji žemė. 9.00 Animacija. 9.30 Linksmoji šeimynėlė. 10.00 Ryto suktinis su Z. Kelmickaitė. 11.30 Durys atsidaro. 12.15 Sporto panorama. 12.45 Mūsų miesteliai. Luokė. 13.45 Humoro šventė „Juokis“. 15.30 Pasaulio panorama. 16.00 Žinios. 16.10 Sveikinimų koncertas. 18.50 „Neatmenu tavoveido“. 1988. Drama. 20.25 „Perlas“. 20.30 Panorama. 21.00 „Nerijos“ jubilejinis koncertas. 23.45 „45 kalibras“. Trileris. 2006. JAV.

Sekmadienis, vasario 27 d.

8.30 Kaimo akademija. 9.00 Animacija. 10.00 Gustavo enciklopedija. 10.30 Talentų ringas. 12.00 Žinios. 12.15 Pulsas. 12.45 „Alta Maremos virtuvė. Patiekalai keliaujantiems Toskanos pakrantė“. Dok. 13.00 „Šerloko Holmso nuotykiai“. Ser. 14.00 Žinios. 14.15 „Šerloko Holmso nuotykiai“. Ser. 15.15 Klausimėlis.lt 15.30 Šventadienio mintys. 16.00 Žinios. 16.15 Gamtos kodas. 16.50 Pradėk nuo savęs. 17.20 Septynios Kauno dienos. 18.00 Popietė su A. Čekuoliu. 18.30 Stilius. 19.30 Bėdu turbus. 20.30 Panorama. 20.45 Savaite. 21.15 Savivaldybių tarybų rinkimai 2011. 22.15 „Svarbesnė už gyvenimą“. Komedija. 1996. JAV. 0.00 Koncertas „Daugiau saulės, daugiau šviesos“.

Pirmadienis

8.00 Tele bim-bam. 8.30 Gustavo enciklopedija. 9.00 Labas rytas. 11.30 Muzikos istorijos. Meilės keliai. Kompozitorius F. Pulenkas (k.). 12.00 Veidai. Legendos. M. Mironaitė (k.). 12.50 Durys atsidaro. 13.30 „Makleodo dukterys“. Ser. 14.20 „Trumpasis jungimas“. Fant. komedija. 1986. JAV. 16.00 Tele bim-bam. 16.30 Gustavo enciklopedija. 17.00 Kultūrų kryžkelė. 17.15 Miesto kodas (k.). 18.05 „Hitleris ir Musolinis. Pragaištinga sąjunga“. Dok. 19.05 „Šerloko Holmso nuotykiai“. Ser. 20.50 Žmonės kaip žmonės. 21.30 Septynios Kauno dienos. 22.05 „Tvirtovės apgultis“. Dok. f. 23.30 Muzikos pasaulio žvaigždės. 0.00 Panorama. 0.45 „Snaiperio taikinyje“. Ser.

Antradienis

8.00 Gustavo enciklopedija. 8.25 Animacija. 9.00 Labas rytas. 11.30 Muzikos pasaulio žvaigždės (k.). 12.00 Miesto kodas (k.). 12.55 Septynios Kauno dienos. 13.30 „Makleodo dukterys“. Ser. 14.25 Laiko ženklai (k.). 15.15 Žmonės kaip žmonės (k.). 16.00 Gustavo enciklopedija. 16.25 Animacija. 17.00 Kultūrų kryžkelė. 17.15 Lietuvos idilė pagal J. Švedą. 18.05 Veidai. Lietuviai dokumentinių meistrai. 19.05 „Aš nežinau, kas esu aš“. Ser. 20.45 Kasdienybės aitvarai. 21.25 Vizijos ir tikrovė. Romerijų šeima XIX amžiaus Lietuvos kultūriname gyvenime (k.). 13.30 „Makleodo dukterys“. Ser. 14.20 Būtvėsslepinių (k.). 15.15 Kasdienybės aitvarai (k.). 16.00 Tele bim-bam. 16.25 Animacija. 17.00 Kultūrų kryžkelė. 17.15 Seinas televizorių. Atvirumo valanda. Paminklai griaunami ir statomi. 18.05 Veidai. Penki vakarai. Susitikimas su ekonomiste M. Rastenyte. 19.05 „Bek Kapo salos paslaptis“. Fant. nuot.f. 1958. Čekija. 20.25 Šaliai mūsų. Labdarių portretų salė. 20.50 Vakaro autografas. 21.35 Sporto panorama. 22.00 Kūrybos metas. Fotografė A. Cepulinskaitė. 22.35 „Taurė perpildyta“. Dok. 23.30 Muzikos pasaulio žvaigždės. 0.00 Panorama. 0.45 „Gyvenimas pagal uosis“. Ser.

Trečiadienis

8.00 Tele bim-bam. 8.25 Animacija. 9.00 Labas rytas. 11.30 Muzikos pasaulio žvaigždės (k.). 12.00 Veidai. Lietuviai dokumentinių meistrai (k.). 12.55 Vizijos ir tikrovė. Romerijų šeima XIX amžiaus Lietuvos kultūriname gyvenime (k.). 13.30 „Makleodo dukterys“. Ser. 14.20 Būtvėsslepinių (k.). 15.15 Kasdienybės aitvarai (k.). 16.00 Tele bim-bam. 16.25 Animacija. 17.00 Kultūrų kryžkelė. 17.15 Seinas televizorių. Atvirumo valanda. Paminklai griaunami ir statomi. 18.05 Veidai. Penki vakarai. Susitikimas su ekonomiste M. Rastenyte. 19.05 „Bek Kapo salos paslaptis“. Fant. nuot.f. 1958. Čekija. 20.25 Šaliai mūsų. Labdarių portretų salė. 20.50 Vakaro autografas. 21.35 Sporto panorama. 22.00 Kūrybos metas. Fotografė A. Cepulinskaitė. 22.35 „Taurė perpildyta“. Dok. 23.30 Muzikos pasaulio žvaigždės. 0.00 Panorama. 0.45 „Ding“. Ser.

Ketvirtadienis

8.00 Gustavo enciklopedija. 8.30 Animacija. 9.00 Labas rytas. 11.30 Muzikos pasaulio žvaigždės (k.). 12.00 Veidai. Penki vakarai. Susitikimas su ekonomiste M. Rastenyte (k.). 12.55 Kūrybos metas. Fotografė A. Čepulinskaitė (k.). 13.30 „Makleodo dukterys“. Ser. 14.20 Krašto garbė (k.). 15.15 Vakaro autografas (k.). 16.00 Gustavo enciklopedija. 16.30 Animacija. 17.00 Kultūrų kryžkelė. 17.15 Seinas televizorių. Nuoautos. 17.40 Likimai. Žmonės, kurį gyvenimas pažymėtas Japonijos ženklu. 18.15 Veidai. Arti toli. 19.05 TV teatras: K. Goldonio „Jukingas nuotykis“. 20.35 Kuluariai. 21.15 Laike portretai. Lapšių dvaras. Namo portretas. 22.00 Savės link. Hilerių mokykla. 22.35 „Kamčiatka. ten, kur drebė žemė“. Dok. f. 23.30 Muzikos pasaulio žvaigždės. 0.00 Panorama. 0.45 „24 valandos“. Ser.

Penktadienis

8.00 Tele bim-bam (k.). 8.30 Gustavo enciklopedija (k.). 9.00 Labas rytas. 11.30 Muzikos pasaulio žvaigždės (k.). 12.00 Veidai. Arti toli (k.). 12.40 Laiko portretai. Lapšių dvaras. Namo portretas (k.). 13.30 „Makleodo dukterys“. Ser. 14.20 Savės link. Hilerių mokykla (k.). 14.50 Negali būti. 15.15 Kuluarai (k.). 16.00 Tele bim-bam (k.). 16.30 Gustavo enciklopedija (k.). 17.00 Kultūrų kryžkelė. 17.15 Seinas televizorių. Šurmas. 18.15 Veidai. Legendos. G. Balandytė. 19.05 „Suraskmanė“. 1989. Vaid. f. 20.05 Būtasis laikas. Poetas F. Kirša. 20.35 Tarp žemės ir dangaus. 21.05 Dalia Kutraitė kalbina ... A. R. Čaplinskė. 21.35 Kabaretas. 22.35 „Gyvenimas Napoleonolaiakis“. Dok. 23.30 Muzikos pasaulio žvaigždės. 0.00 Panorama. 0.45 „Žemė – 2“. Ser.

Šeštadienis

8.00 Vilniaus sasiuvinis. 8.15 Trembita. 8.30 Vilniaus albumas. 8.45 Rusų gatvė. 9.00 Menora. 9.15 Krikščionio žodis. 9.30 Būtasis laikas. Poetas F. Kirša (k.). 10.00 Dainų dainelė 2010. 11.45 Kulinarinės kelionės. 12.15 Keliaukim! 12.45 Šventadienio mintys. 13.15 Etnokultūros ratus. XIX amžiaus tautodailininkas Ch. Barčas. 13.45 Laiko ženklai. 14.30 „Lietaus lašai“. Ser. 17.25 Muzikos istorijos. 18.00 „Gyvenimas Napoleonolaiakis“ (k.). 19.00 Muzika gyvai. 20.15 Šaliai mūsų. Labdarių portretų salė (k.). 20.40 Veidai. Arti toli (k.). 21.25 TV spektaklis: M. Foro „Apsėdo velnias“. 22.30 Panorama. 23.00 „Pavasario atostogos. Rykliai ataka“. Siaubo trileris. 2005. JAV, PAR. 0.30 Būk artistas.

Sekmadienis

8.00 Gimtoji žemė. 8.25 Rytas su... J. Žilénė. 9.05 „Dvynukės“. Ser. 10.00 Miesto kodas. 10.55 Būk artistas (k.). 11.45 Ievos pievos. 12.15 Nepabuvęs kareivėliu. 12.45 Mūsų miesteliai. Švėkšna. 13.45 Būtvėsslepinių. 14.35 „Neatmenu tavo veido“. 1988. Drama. 16.00 Dar viena mitas apie kompozitorų V. Bartulį. 16.40 Dalia Kutraitė kalbina ... A. R. Čaplinskė (k.). 17.05 Krašto garbė. 18.00 „Tinklas“. Dok. f. 18.50 Vienas eilėraštis. 19.00 N. Paltinienės jubiliejinis vakaras. Pertr. 20.50 Durybės atsidaro. 22.30 Panorama. 22.45 „45 kalibras“. Trileris. 2006. JAV.

Dėl techninių kliūčių nespausdiname Baltijos TV, LNK ir TV3 programas.

Atsiprašome skaitytojų.

Tarnavo Dievui
ir Tėvynėi

Netoli Prienų yra Giniūnų kaimas, vienas seniausių Užnemunėje, minimas jau 1578 metais. 1923 metais ten buvo 27 sodybos, tarp jų Matto ir Agotos Rinkevičių 30 hektarų ūkis. Matas Rinkevičius mirė 1930 metais, palikdamas keturis našlaičius vaikus: Anastaziją, Moniką, Alfonsą ir Vytautą.

spresta gyjantį Erelį nuvežti į Varnabūdės miško apylinkes, kur telkėsi jo kuopas. Sužiestojo pasiūmti išvyko kuopos vadas Jonas Demikis-Eumas, sesuo Anastazija ir dar keli partizanai. Prie Plutiškių bažnytkaimio jie pakliuvi tiesiai į enkavėdistų pasalą. Susišaudymo metu žuvo kuopos vadas Eumas ir sesuo Anastazija. Tai įvyko

Vyriausioji duktė Anastazija, gimusi 1918 metais, baigė pradžios mokyklą ir keturias klasės Prienų gimnazijoje. Po to nusprendė atsidėti vien dvansimam gyvenimui – tapo Marijampolės Marijonų vargdienių seselių vienuolyno nare. Bet 1940 metais sovietinė vadžia vienuolyną uždarė. Vienuolės išsiskirstė. Buvo barburiškai sunaikinta vienuolyno biblioteka, kaupta kelis šimtmečius. Tarpu kario metais biblioteko buvo kaupiamą po du kiekvienos lietuviškos knygos egzempliorių, net ir ateistinių leidinių. Okupantai bibliotekos knygą degino, skandino Šešupėje, tik vieną kitą egzempliorių pavyko išgelbėti.

Represijos grėsė ir kitiems Rinkevičių šeimos nariams. Brolis Vytautas buvo įkalintas ir žiauriai tardytas. Sesuo Monika arešto išvenę persikeldama gyventi į kitą Lietuvos kraštą.

Atrodo, ne daug ką galima ne tik malda ir susikaupimui, bet ir suteikiant pagalbą artimui, slaugant ligonių. Anastazija Rinkevičiūtė baigė Kauno medicinos seserų mokyklą ir dirbo Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninėje.

Prasidėjo nauja sovietų okupacija. Prienų apylinkės būrėsi partizanai. Rinkevičių šeima partizanams padėjo kiek galėdama. Anastazija parveždavo medikamentų, suteikdavo medicinos pagalbą sužeistiesiems ir susirgusiems partizanams. Sunkiai sužeistus slapta paguldydavo gydyti į Raudonojo Kryžiaus ligoninę.

1946 metų žiemą kautynė Živavodės kaime, Igl